

DISPUTATIO XI.

DE TERTIO EFFECTU EXCOMMUNICATIONIS, QUI EST PRIVATIO ACTIVÆ ADMINISTRATIONIS SACRAMENTORUM, ET SACRIFICII MISSÆ.

Circa hunc effectum supponendum in primis est jus antiquum, quo omnes ligati excommunicatione majori privabantur, et celebratione Missæ, et administratione activa sacramentorum, c. Si celebrat, de Cleric. excom. ministr., et aliis. Quod jus nunc manet integrum quoad excommunicatos vitandos, juxta superior dicta circa Extravag. *Ad vitanda*, et ideo in illis prius explicabitur, et postea quomodo locum habeat in excommunicatis non vitandis.

SECTIO I.

Utrum excommunicatus vitandus mortaliter peccet ministrando sacramentum, vel sacrificium offerendo.

1. *Regula generalis c. Si celebrat, de Cleric. excom. ministr.* — Regula generalis est hoc esse peccatum mortale ex genere suo, c. Si celebrat, de Cleric. excom. ministr., et in c. Latores, eod. tit. et patet a fortiori, ex dictis præcedent. disput., sect. 4, nam ita prohibitum est huic excommunicato dare, sicut recipere sacramentum, et tam gravis materia est actio ministrandi, sicut receptio.

2. *Ob invincibilem ignorantiam excusatur excommunicatus celebrans a culpa.* — *Sensus questionis.* — Difficultas vero est, an possit interdum excommunicatus administrans sacramentum, vel celebrans, ab hac culpa excusari. In qua re non est dubium de excusatione proveniente ab ignorantia invincibili, vel naturali oblivione, seu inadvertentia, nam generalis est, intervenireque potest in omnibus actionibus humanis, ut in specie docetur in c. Apostolicæ, de Cleric. excom. ministr. Ex quo textu colligi potest talem excusationem habere locum, etiam in exteriori foro, si sufficienter in illo constare possit, talem ignorantiam inculpabilem fuisse; quomodo autem in foro interiori id examinandum sit, ex dictis supra de censuris in communi sumendum est. Quæstio ergo proposita procedit extra casum ignorantie, qui solum esse potest, gravis necessitatis; nam ad hæc duo capita revocatur omnis excusatio in hac materia, ut supra dictum est.

3. *An necessitas ex parte ministrantis possit*

esse sufficiens causa ad licite sacramentum ministrandum. — *De excusatione ob metum cadentem in constantem virum.* — *De excusatione proveniente ex imminente articulo mortis.* — Talis autem necessitas considerari potest, vel ex parte ministri excommunicati, vel ex parte ejus, cui ministratur sacramentum, vel ex parte alicujus tertie personæ, aut reipublicæ, seu boni communis. Rursus necessitas in ipso excommunicato esse potest, aut extrinsecus illata per vim, et metum cadentem in constantem virum, ad extorquendum ab ipso sacramenti administrationem, vel Missæ celebrationem. Et de hoc puncto nihil amplius dicam præter ea, quæ de censuris in communi dixi, nam tota illa resolutio præcipue in hac censura locum habet; potest ergo illa esse sufficiens excusatio, si revera metus gravis sit, et de malo gravi, et alioqui non sequatur scandalum, vel injuria religionis, ut ibi declaravi, et sacramentum possit alias valide ministrari, ut infra dicam. Præterea potest esse necessitas imminentis articuli, vel probabilis periculi mortis ipsiusmet sacerdotis; et tunc solum potest esse quæstio de sumptione Eucharistiæ, quia non potest eadem persona sibi ipsi aliud sacramentum ministrare; Eucharistiam autem potest, vel celebrando, vel ex præconsecratis, maxime in necessitate, et ubi non habet alium, a quo recipiat. In eo ergo necessitatis articulo non dubito, quin licite possit excommunicatus celebrare, aut sacramentum Eucharistiæ sumere (quanquam nonnulli dubitent, propterea quod sacramentum Eucharistiæ non est simpliciter necessarium ad salutem), quia satis est quod sit valde utile, et ex præcepto divino necessarium, et, si forte talis sacerdos contritus non sit, sed tantum attritus, possit esse unica, et efficax causa salutis ejus, quod a fortiori constabit ex dicendis de necessitate tertie personæ.

4. *De excusatione proveniente ex infamia, et similibus incommodis.* — Tandem accidere potest necessitas eidem sacerdoti excommunicato celebrandi aut ministrandi alteri sacramentum, ne sese infamet, aut occultum delictum suum publicum faciat, et consequenter ne scandalum generet, vel odium aut inimicitiam erga se in aliis efficiat, vel aliud simile incommodum incurrat. Sed resolutio hujus dubitationis petenda est ex disput. 7 de Censuris in communi, sect. 2; ibi enim declaravimus, quo modo propter vitandum hoc damnum impediri possit effectus censuræ; et

in particulari doctrinam extendimus ad hunc effectum, de quo nunc loquimur. Itaque quotiescumque receptio sacramenti licita est excommunicato propter vitanda similia incommoda, licita est etiam administratio, cæteris paribus, scilicet, si non possit absolutionem excommunicationis potius obtinere, et quod sancte, et cum debita reverentia, et contritione administret; nam positis his circumstantiis, eadem ratio hic habet locum, scilicet, quod actio sic facta non est intrinsece mala, sed jure humano prohibita, quod jus non obligat cum tanto rigore, aut dispendio, seu periculo. Solum oportet advertere hujusmodi casum posse accidere in excommunicatis non vitandis, juxta Extravagant. *Ad vitanda*, quia illi possunt esse occultissimi. At vero in reliquis, qui vitandi sunt, raro accidet moraliter, nam, cum sint nominatim ac publice excommunicati, vel manifesti percussores clericorum, vix potest eis creari infamia ex eo quod a sacramentorum receptione absteineant, neque inde provenire scandalum, sed potius ex opposito; nihilominus tamen excogitari possunt casus, in quibus delictum, quod in uno loco est publicum jure vel facto, in alio sit occultum, et similiter pro diversis temporibus potest idem contingere; aliquando etiam potest multum interesse, ut delictum, licet aliis sit publicum, alicui gravissimæ personæ occultetur, ita ut infamia circa talem personam prudenter reputetur grave damnum. Itaque non est casus impossibilis, quamvis multis circumstantiis indigeat, quæ rarissime occurrunt.

Num necessitas ex parte recipientis sacramentum possit esse sufficiens causa, ut ab excommunicato vitando ministretur.

5. *In extrema necessitate proximi potest et debet sacramentum baptismi ab excommunicato ministrari.* — Dicendum jam est de hac necessitate, quando oritur ex parte alterius, cui sacramentum ministratur. In qua re omnes Doctores conveniunt, aliquam suscipientis necessitatem posse sufficere, ut excommunicatus possit, et debeat sacramentum aliquod administrare, quia charitas proximi potest non solum talem actum honestare, sed interdum etiam ad illum obligare. Unde, si illa necessitas spiritualis sit, et extrema, qualis est in parvulo non baptizato animam agente, omnes concedunt posse tale sacramentum a quolibet excommunicato ministrari, ut in

tertio tomo attigi, disput. 71, sect. 5, et sumitur ex D. Thom., 3 p., quæst. 64, art. 6, ad 3, et in 4, d. 5, quæst. 2, art. 2, quæstiunc. 5, ubi Richard., Sotus, et alii omnes; et ex August., lib. 4 de Baptism., cap. 2, et lib. 6, cap. 5.

6. *Liceatne hoc in aliis sacramentis.* — *Prima opinio.* — An vero extra illum casum liceat, controversum est. Multi enim negant licitum esse alia sacramenta dare, ut pœnitentiam, v. gr., aut Eucharistiam, homini existenti in articulo mortis, et non habenti alium ministrum præter excommunicatum. Ita docet de sacramento Eucharistiæ, Adrianus, quæst. 3 de Baptism. Et de sacramento pœnitentiæ Paludan., in 4, dist. 17, q. 3; Marsil., 4, quæst. 12, art. 4, membr. 3; et Navarr., de Pœnit., dist. 6, cap. 4, in princ., num. 8, et in Manuali, cap. 26, num. 26; Turrec., in cap. Verbum Dei, de Pœnit., dist. 4; Gloss., in cap. Præter, dist. 32, verb. *Per manus*, et alii quos refert et sequitur Ugol., dict. cap. 13, § 16; num. 9, commemorat etiam Covarr., cap. Alma mater, part. 1, § 6, et sequi videtur concl. 8, et D. Thom. tribuit; tenet item Medina, tract. 2 de Confess., quæst. de Confess. exc. fact. ignoranter. Quæ sententia fundari potest vel in speciali ratione sacramenti pœnitentiæ, scilicet, quod requirit jurisdictionem, quam non habet excommunicatus, vel in ratione generali, et communi aliis sacramentis, scilicet, quia alia sacramenta non sunt tantæ necessitatis, sicut baptismus. Et hoc fundamentum insinuat D. Thomas sæpe, 3 part., quæst. 64, art. 6, ad 3, et quæst. 28, art. 7, ad 2, ubi particulariter de hæreticis ait, in nullo casu licite posse Eucharistiam consecrare vel alia sacramenta conficere. Item in 4, dist. 17, quæst. 3, quæstiunc. 1, ad 2, et dist. 19, quæst. 1, art. 2, quæst. 2, ad 3; idem sentit Abul., Matth. 16, quæst. 86.

7. *Vera sententia affirmans.* — *Probatur in sacramento pœnitentiæ.* — Nihilominus dicendum est, aliquando ob necessitatem alterius licere excommunicato aliquod aliud sacramentum ei conferre. Hæc conclusio melius probabitur in particulari attingendo aliquid de singulis sacramentis. Incipiendo ergo a pœnitentia, in illa certior est conclusio, quam tenet Sylvest., verb. *Confessor*, 1, § ult.; Angel., verb. *Confessio*, 3, n. 2; Durand., dist. 9, quæst. 2; et ibi Major., quæst. 1, et Paludan., in 4, dist. 25, quæst. 1; Soto, dist. 18, q. 4, art. 4; Cano, relect. de Pœn., part. 5; Navar.,

in Summ., cap. 22, num. 4, et cap. 27, num. 272; Ledesm., 2 part. 4, quæst. 21, art. 6, et quæst. 21, art. 1; Ruard., art. 3 contra Luther.; Ugol., tab. 1 de Censur., cap. 14, § 16, num. 12, qui auctores alios referunt. Ratio vero est, quia in articulo mortis nec deest jurisdictio ad absolvendum, licet sacerdos excommunicatus sit; nec deest sufficiens necessitas, quæ tunc ab Ecclesiastica obligatione excuset; ergo licitum est sacerdoti excommunicato in eo articulo tale sacramentum ministrare.

8. Prior pars antecedentis est communis Theologorum in 4, dist. 20, ubi D. Thom., quæst. 1, art. 1, quæst. 2; et Palud., quæst. 1, art. 2; et Durand., dist. 19, quæst. 2; et quidam existimant hoc esse jus divinum, de quo supra dictum est disputando de ministro confessionis. Quidquid vero sit de illa disputatione, quod saltem ex Ecclesiæ concessionem, et suavi providentia ita de facto sit, fueritque semper, docet Concil. Trident., sess. 14, cap. 7, dicens: *Veruntamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, et censuris absolvere possunt.* Ubi notanda sunt tria illa signa distributiva, quæ non sine magna consideratione a Concilio simul, et sine ulla limitatione, et consequenter cum æquali latitudine adjecta sunt; igitur, sicut verbum illud, *quoslibet pœnitentes*, comprehendit quoslibet excommunicatos ob quævis gravissima crimina, et illud, *a quibusvis peccatis*, complectitur etiam omnia peccata, licet habeant annexam quamvis censuram, ut subsequens verbum, *et censuris*, satis declaravit, ita distributio illa, *omnes sacerdotes*, nullum excludit, quantumvis excommunicatum et præcisum. Et hinc sumitur ratio hujus partis, quia Ecclesia non abstulit jurisdictionem pro illo articulo, sed concessit potius, saltem verbis generalibus sine ulla exceptione; ergo sine fundamento, aut expressa determinatione ejusdem Ecclesiæ limitanda non est; nam favores ampliandi sunt, præsertim in re adeo necessaria, et pia; quanquam hæc revera non est ampliatio, sed propria et adæquata verborum intelligentia. Accedit, quod jura, quæ reservant casus, aut tollunt jurisdictionem, semper excipiunt mortis articulum, ut supra in proprio loco ostensum est. Dices: jura, quæ prohibent excommunicatum ministrare sacra-

menta, non addunt hanc exceptionem. Respondetur, exceptiones non semper esse addendas in singulis legibus; et deinde hanc exceptionem esse in favorem ejus, cui ministratur sacramentum, et ideo potius in aliis juribus id explicatur, quam in ipsa prohibitionem, seu excommunicationem ministri. Imo inde conficitur ratio, quia si ex parte pœnitentium semper excipitur articulus mortis, etiam ex parte ministri intelligitur exceptus, quia in hoc non illius favori, sed pœnitentis necessitati succurritur, quæ ex utroque capite potest æque oriri, et pœnitentem in extremo periculo constituere.

9. Altera pars de necessitate probatur, quia sacramentum pœnitentiæ est per se medium necessarium ad salutem, et jure divino præceptum; ergo, per se loquendo, præferendum est Ecclesiasticæ prohibitioni, cum aliunde nulla major ratio, aut urgentior necessitas intercedat. Deinde est etiam, moraliter loquendo, peccatori necessaria realis susceptio talis sacramenti, ne fortasse ob defectum contritionis perfectæ, quam habere difficile est, pereat; et propterea plura Pontificum, et Patrum decreta admonent, ne morientibus denegetur reconciliatio sacerdotis, ne periculo æternæ damnationis exponantur. Præterea, si hæc necessitas in sacramento confessionis non esset sufficiens, neque in sacramento baptismi satis esset respectu adulti, quia etiam ille posset salvari per solam contritionem, quando per illum non stat quominus baptismum suscipiat; consequens autem est falsum, et contra omnium sententiam: ergo. Denique hoc ex dicendis de Eucharistia evidentius constabit.

10. Propter vitandam propriam mortem cur excommunicato hoc sacramentum ministrare non liceat. — Dices: hujusmodi excommunicatus non potest alium absolvere a peccatis propter vitandam propriam mortem, si forte gravis ejus metus incutiatur; ergo neque propter necessitatem alterius poterit illum absolvere. Respondetur negando consequentiam, tum quia secundum ordinem charitatis præferenda est necessitas spiritualis proximi propriæ necessitati corporali; tum etiam quia absolutio sic data ab excommunicato propter metum propriæ mortis non est valida, quia ob illam necessitatem non datur jurisdictio ad absolvendum, sed privilegium, ut absolvi possit. Unde quoad rationem necessitatis etiam posset sufficere illa necessitas ex parte ministri, ut supra dicebamus; ta-

men ex alio capite, quia deficit aliqua conditio ad valorem sacramenti necessaria, vel quia persona exigens tali modo sacramentum est indigna illo, fieri potest, ut non liceat illud dare etiam propter metum mortis. Quæ rationes cessant, quando est articulus necessitatis ex parte suscipientis; nam supponitur persona disposita, et indigens, et alioqui ostensum est omnes conditiones ad valorem sacramenti necessarias concurrere.

11. Ut sufficiens sit necessitas, requiritur ut alius minister non excommunicatus non adsit, aut non velit sacramentum conferre. — Quid si excommunicatus, habilior minister sit non excommunicato. — Ut autem talis articulus vere ac propriæ necessitatis sit, supponendum est nullum alium adesse sacerdotem non excommunicatum; nam tunc ministerium excommunicati non est necessarium, vel (quod idem est) pœnitens non est in necessitate suscipiendi sacramentum ab excommunicato, cum habeat alium, a quo possit recipere, de quo supponimus et posse, et velle ministrare; nam si nollet, perinde se haberet, ac si non adesset, quia tunc par esset necessitas ministerii alterius. Et confirmatur a simili, nam cæteris paribus, non est suscipiendum sacramentum a malo ministro, quando a bono suscipi potest, ut de baptismo pro necessitatis articulo significatur in cap. Ad hoc, dist. 32, et cap. Si quem forte, 24, quæst. 4. Et similiter, si baptismus potest suscipi a sacerdote, non est suscipiendus a laico, et semper inter ministros servandus est ordo, ut habilior præferatur, ut late tractavi 3 tom., disp. 34, sect. 4. Sed quid, si sacerdos excommunicatus in aliis conditionibus ad hoc munus necessariis sit longe habilior non excommunicato, ut si sit doctior, prudentior, etc.? an possit tunc præferri? Videtur enim tunc illa sufficiens causa, maxime cum in articulo mortis quærendus sit confessor optimus, quoad fieri possit. Respondeo: si sacerdos non excommunicatus, habeat ea, quæ sufficiunt ad digne ministrandum hoc sacramentum, et subveniendum conscientiæ pœnitentis, non est licitum excommunicato se ingerere, nec pœnitenti ab illo petere sacramentum, quia illa revera non est necessitas, sed major quædam commoditas, propter quam non conceditur excommunicato jurisdictio. Maxime cum in iis, quæ ad consilium pertinent, et a scientia, seu industria personæ pendent, possit in eo articulo consuli sacerdos excommunicatus extra sacramen-

tum; illa enim communicatio cum excommunicato non erit in illo articulo prohibita, cum sit moraliter necessaria, et ad salutem animæ pertinens. Major autem communicatio in sacris per sacramenti administrationem necessaria tunc non est, et ideo nec pœnitenti conceditur, nec ministro excommunicato datur jurisdictio.

12. Quid si adsint et parochus excommunicatus, et simplex sacerdos non excommunicatus. — Ugolini opinio improbat. — Resolutio. — Ex quo etiam intelligi potest quid dicendum sit, si contingat adesse parochum excommunicatum, et alium sacerdotem simplicem non excommunicatum, an possit tunc excommunicatus absolvere. Quidam enim significant, et posse, et præferendum esse, quia ratione necessitatis omnes facti sunt habiles; supposita autem habilitate, parochus præferendus est in administratione sacramentorum; et ita sensit de baptismo Ugolinus, tab. 1, cap. 13, § 17, num. 10 pœnitentiæ. Errat autem, ut opinor, in fundamento, quia necessitas, quæ reddit personam habilem, non est solum periculum mortis pœnitentis per se consideratum; alioqui, quamvis esset copia sacerdotum, ordinariam vel delegatam habentium jurisdictionem, omnes alii haberent jurisdictionem ad absolvendum, eo ipso quod aliquis in articulo mortis constitutus est, quod non ita est. Igitur necessitas non oritur ex sola morte, sed ex morte cum penuria alterius ministri. In prædicto ergo casu parochus excommunicatus non redditur habilis ad absolvendum propter mortis periculum pœnitentis, cum non desit alius, a quo absolvi possit. Tunc enim parochus ita se habet, ac si non esset parochus, quia habet jurisdictionem suspensam per censuram, et prohibitus est administrare sacramenta; ergo in illo casu probabilius est hujusmodi parochum non posse absolvere. Et confirmari potest a simili, nam in necessitate baptismi potius est suscipiendus baptismus a laico non excommunicato, quam a sacerdote excommunicato; ergo similiter in proposito; est enim proportionalis ratio. Antecedens vero, licet non sit certum, sed inter Doctores controversum, mihi tamen probabilius videtur cum Sylvestro, verb. *Baptismus*, 3, num. 4; et Navarro, in Summ., cap. 22, num. 7. Et ratio est, quia sacerdos excommunicatus suspensus est munere etiam baptizandi. Et ideo non licet illi usurpare hoc ministerium, nisi quando ex inopia alterius

conferentis proximus est in necessitate; in illo autem articulo non est talis inopia, cum possit illud sacramentum a laico conferri.

13. *Objectio.* — Vide Scotum in 4, dist. 5, quæst. 2; Victoriam, in Sum. 4, materia de Baptism., quæst. 26. — Dices: sacerdos ex vi excommunicationis solum est separatus, ne ut minister ex officio baptizet; in illo autem necessitatis articulo non baptizat hoc modo; nec potest licite, quia non est necessarium ad salutem proximi, et solum quod necessarium est, illi conceditur, cum solum ad subveniendum necessitati hoc permittatur; ergo ex vi censuræ non est prohibitus hoc modo ministrare. Aliunde vero concurrente sacerdote et laico in eodem genere ministerii sacramentalis, semper est præferendus sacerdos; ergo in illo articulo licet sacerdos sit excommunicatus, præferendus est laico, et consequenter in nostro casu sacerdos parochus præferendus est non parochus. Respondetur, oppositum posse hoc argumento concludi, quia per excommunicationem arcentur omnes fideles ab activa administratione sacramentorum, quacumque ratione possit eis competere, quia simpliciter privantur usu activo, et passivo sacramentorum, argum. cap. ult. de Cler. excom. ministrante, et cap. penult., de Sent. excomm. Quo fit, ut graviter peccet excommunicatus laicus privatum baptizando parvulum agentem animam, quando adest alius non excommunicatus, qui possit et velit baptismum ministrare. Et eadem ratione existimo graviter peccare excommunicatos contrahentes sacramentum matrimonii, non solum quia recipiunt, sed etiam quia ipsi sunt proprii ministri illius sacramenti quoad substantiam ejus. Igitur sacerdos ex vi excommunicationis separatus est etiam a privata collatione baptismi, per se loquendo. Ac propterea non potest licite usurpare illud ministerium, nisi quando necessarium est; non est autem necessarium quandocumque alius adest. Quod vero sacerdos debeat præferri laico, verum est quando sacerdos alioqui non est impeditus, vel ipse potest licite tale ministerium usurpare, quod videre licet in pravo sacerdote non excommunicato; ille enim præferri debet laico justo, quia absolute non est prohibitus ministrare, vel quia potest sese disponere per contritionem, vel quia fortasse ad illum modum ministrandi non est tam necessaria illa dispositio, ut sentit D. Thom., 3 part., quæst. 64, art. 6, ad 3, et nos latius tom. 3; disp. 46, sect. 4.

Secus vero est, quando ligatus est excommunicatione, quia tunc ipse non potest sese ingerere licite, non interveniente necessitate, et penuria alterius ministri sufficientis; et ideo tunc nec præferri debet nec potest.

Liceatne in extrema necessitate pœnitentiam ab hæretico recipere.

14. *Quorundam sententia.* — *Solutio.* — Solet autem ab aliquibus assertio posita limitari, nisi excommunicatus hæreticus sit; tunc enim aiunt non licere in extrema necessitate ab eo recipere pœnitentiæ sacramentum; et a fortiori ei non esse licitum illud ministrare. Ita tenuit Glossa, in c. Præter hoc, § Ad hoc, verb. *Per manus*, dist. 32; et Abbas, in cap. Non est, de Sponsalib., num. 9. Quam sententiam esse communiter probatam a Jurisperitis, et veram quoad hunc articulum dixit Navarr., in Manuali, cap. 26, num. 26; Castr., lib. 2 de Just. hæretic. punit., cap. 23 et 24; Soto, et Cano supra, quoad hoc dubii sunt, et Soto videtur sentire, deesse tunc jurisdictionem, quia ejus fundamentum est fides. Nihilominus dicendum est, quantum attinet ad vim censuræ, limitationem non esse necessariam; nam ex vi excommunicationis, quamvis ob peccatum hæresis contracta sit, non prohibetur quis ministrare hoc sacramentum pœnitentiæ in illo articulo, ut manifeste vincunt verba Concilii Tridentini, quæ supra adduximus. At vero, quamvis ipse excommunicatus hæreticus ex vi censuræ non arceatur, ex vi tamen hæresis, quamdiu in illa permanet, prohibitus est ne ministret, quia est prave dispositus et indignus ad ministrandum. Et in hoc sensu intelligo dictum S. Thom., 3 part., quæst. 82, art. 7, ad 2, ait enim, *solum baptismum licite dari ab hæreticis in articulo necessitatis; non vero aliud sacramentum.* Est enim id verum de hæretico permanente in hæresi; et posset idem dici de quolibet excommunicato vel peccatore persistente in sua contumacia et peccato; nihilominus tamen, si is qui fuit ob hæresim excommunicatus, aut declaratus, interius convertatur ad fidem, et ad pœnitentiam, et antequam possit per absolutionem a censura Ecclesiæ reconciliari occurrat illi necessitas absolvendi aliquem sacramentaliter ex prædicto articulo, non peccabit eum absolvendo, quia est coram Deo dispositus ad sacramentum ministrandum, et per Ecclesiam non prohibetur per censuram in illo articulo, ut

ostensum est; neque ostendi potest aliqua alia prohibitio humana aut divina, per se loquendo; secludimus enim scandalum, et alia, quæ sunt per accidens; ergo tale ministerium licitum illi est in eo articulo.

15. *Constitutus in extrema necessitate licite petit absolutionem ab hæretico ministro.* — Ex quo fit, ut pœnitens constitutus in ea necessitate licite petat absolutionem a tali ministro hæretico, quia non tenetur illum vitare tunc, ut ostensum est; et alioqui petit ab illo actum, quem ille præstare potest, et valide, quia retinet jurisdictionem, et licite, si velit, quia potest ad fidem et pœnitentiam converti. Et hæc est communis sententia, quam tenet Paludan. in 4, dist. 25, quæst. 4, licet dist. 17, quæst. 3, videatur dubius. Durandus, dist. 19, quæst. 2; Major, quæst. 4; Capreolus, ad argum. contra 3 conclus.; Sylvest., verb. *Confessio*, 3, quæst. 2, *Confessor*, 4, quæst. 20, et *Confessor*, 3, quæst. 9; Armilla, verb. *Absolutio*, § 42; Victoria, in Summa 4, num. 328; Cano, Relect. de pœnit., part. 5; Ruardus, art. 3 contra Lutherum; Navarr., c. 27, num. 272. Nec hæreticus propter hæresim, ut sic, amittit jurisdictionem; non enim fundatur in fide, alias propter hæresim mentalem amitteretur, quod est absurdum, de quo latius in materia de fide; neque propter excommunicationem, quia non habet in illo specialem effectum, neque jura de hoc aliquid speciale disponunt, ut patet ex Tridentino, supra, et ex omnibus decretis, in quibus fit illa exceptio de articulo mortis. Neque etiam obstat, quod pœnitens timeat, vel moraliter certo sciat talem hæreticum non fore convertendum, nec digne administraturum sacramentum; satis enim illi est, quod rite administret, et quod digne possit ministrare, si velit; nam quod id facturus non sit, ei non imputatur, qui rem petit de se honestam, ad quam petendam a quolibet jus habet ob articulum necessitatis; ideoque non inducit alterum ad malum, sed ejus malitiam permittit, eaque in bonum suum juste utitur. Neque oportet considerare, an ille hæreticus paratus sit ad sacramentum ministrandum, necne, prout distinxit Angel., *Confessio*, 4, n. 2, quia extrema necessitas dat jus petendi etiam a non parato id, quod per se licite facere potest. Imo non solum dat jus, sed etiam obligat, per se loquendo, propter articulum necessitatis divini præcepti, et æternæ salutis propriæ.

16. *Limitatur resolutio data.* — *Ambrosii locus exponitur.* — Solum caveri debet, ne

consortium illud, vel communicatio cum hæretico, scandalum ipsi indigenti, vel aliis esse possit inductionis ad errorem; tunc enim non liceret ab illo suscipere sacramentum; illa tamen occasio extrinseca est et per accidens. Quæ omnia confirmantur a simili de baptismo; est enim certum, in necessitate licitam esse baptismum ab hæretico suscipere, quando non est alius, qui ministret, ut docet Augustin., lib. 4 de Baptism., cap. 2, et habetur in cap. Si quem forte, 24, quæst. 4; et ex Urbano II in epist. quadam idem refert Gratianus post cap. Præter, § Ad hoc, d. 32; quod intelligendum est per se, et secluso periculo inductionis in errorem; ergo idem merito dicitur de sacramento pœnitentiæ. Patet consequentia ex dictis, quia est æqualis necessitas, proportionem servata seu respectu adulterum, ut supra declaratum est. Tandem declaratur, quia, si hæreticus non sit declaratus per sententiam, non tenemur illum vitare ratione censuræ, juxta Extravagant. *Ad evitanda*, neque ipse amittit jurisdictionem ratione solius hæresis, quia jurisdictio non fundatur in fide, neque illam ex necessitate prærequirit; ergo, per se loquendo, licitum ab illo absolutionem obtinere, sicut inferius dicemus de aliis excommunicatis non vitandis; ergo idem nunc est de hæretico etiam declarato; nam quoad crimen hæresis, vel periculum etiam inductionis, æqualis est; declaratio vero censuræ non obstat, quia in necessitatis articulo pia mater Ecclesia jurisdictionem non aufert, ut Concilium Tridentinum dixit, non introducens jus novum, ut Navarr. putavit in Summa, cap. 27, num. 272, sed declarans antiquum, ut verba ejus, quæ supra expendimus, manifeste declarant. Sicque potest intelligi quod Ambrosius ait, lib. 4 de Pœnit., cap. 2 et 3, et refertur in c. Verbum, et cap. Potest fieri, de Pœnit., d. 4, hæreticos non habere potestatem ligandi et solvendi; loquitur enim per se et extra articulum necessitatis. Posset etiam intelligi de hæretico, quatenus hæreticus est, nam extra Ecclesiam nulla est jurisdictio, et ideo hæreticus, qui extra Ecclesiam est, illam habere non potest, nisi quatenus a vera Ecclesia ei aliquando permittitur propter bonum fidelium.

In extrema necessitate licere excommunicato Eucharistiam ministrare, et indigenti recipere.

17. Addo vero ulterius, id quod difficilius

est, etiam posse hujusmodi excommunicatum ministrare sacramentum Eucharistiæ homini existenti in extrema necessitate, quando non est alius, qui ministret; hoc significat Navar., in Summ., cap. 22, num. 4. Sic enim ait: *Peccat qui suscipit aliquod sacramentum a sacerdote excommunicato interdicto, et ab ejus administratione suspenso, et denunciato pro tali, vel a notorio concubinario, excepto baptismo et communione tempore necessitatis; quæ exceptio videtur cadere in totam assertionem præcedentem et singula ejus membra. Ratio autem est, quia etiam hoc sacramentum est suo modo sacramentum necessitatis juxta illud: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, etc. Propter quæ multi putant etiam hoc sacramentum esse necessarium necessitate medii, et ut minimum est certum esse necessarium necessitate præcepti divini juris, de quo probabilius est obligare semper pro articulo mortis; ergo urget tunc necessitas implendi divinum jus, quod, per se loquendo ac cæteris paribus, præferendum est humano. Dici vero potest hoc jus obligare eum, qui communicaturus est, ad recipiendum, non ministrum ad dandum; et ideo ipsum ministrum non excusari a præcepto Ecclesiastico, quo prohibitus est ministrare.*

18. Propter hoc addo hanc necessitatem a nobis considerari, non ut per se sufficientem, sed ut adjuvantem; est enim etiam alia, nimirum, spiritualis indigentia hominis in eo articulo constituti; nam licet respectu hujus sacramenti illa necessitas non sit extrema, est tamen gravissima, tum propter fructum et juvamen illius sacramenti valde necessarium pro illo articulo; tum etiam quia interdum accidere potest, ut quis recipiat per illud sacramentum primam gratiam, quam antea non habebat; ergo non est verisimile Ecclesiæ prohibitionem cum tanto rigore obligare. Et confirmatur; nam, si proximus non solum extreme, sed etiam graviter indigeat corporali cibo, licitum est ab excommunicato illum accipere, et excommunicato licet illum dare. Et similiter, si indiget consilio, vel alio quocumque beneficio; ergo idem erit si indiget adeo graviter et extreme Eucharistiæ pane. Atque hanc sententiam tenui etiam in 3 tom.

19. *Opinio eorum qui contrarium tenent.* — Sed objicitur cap. ultim., 24, quæst. 1, quod continet factum Hermenigildi, qui mori potius voluit quam ab Ariano Episcopo Eucharistiam sumere. Additque Gregor.: *Sed vir Deo deditus, Ariano Episcopo venienti exprobravit, ut*

debut. Si ergo increpare debuit, male egisset de illius manu communicando. Deinde additur cap. Subdiaconus, § Sed illud Augustini, cum Gloss. ibi, 24, quæst. 4. Denique adducitur ratio, quia Ecclesia simpliciter prohibet excommunicatum ministrare sacramenta, et non excipit hunc casum; ergo neque nos excipere debemus, quia sacramenta, quæ Ecclesia excipi voluit, scilicet, baptismum et pœnitentiam, ipsa expressit.

20. *Prædicta opinio impugnatur, respondeaturque ad factum Hermenigildi.* — Ad primum caput respondetur primo, non laudari Hermenigildum, eo quod cum excommunicato communicare noluerit, sed quia hæretico noluerit consentire, quod longe diversum est, quanquam in eadem persona hæresis et excommunicatio jungantur. Unde, licet daremus ab hæretico nunquam licere Eucharistiam accipere, inde non liceret inferre in universum idem esse de excommunicato, sicut de sacramento pœnitentiæ multos sentire paulo antea dicebamus. Addo vero ulterius neque de hæretico posse id generatim colligi ex illo textu, quia Hermenigildus recusavit sumere Eucharistiam ab hæretico, non solum ne ex manu pessimi ministri sacramentum acciperet, verum etiam ne patri in Ariana hæresi consentire videretur; nam in signum hujus consensionis et reconciliationis illa communio ad illum mittebatur, ut patet ex illis verbis: *Perfidus pater Ariamum Episcopum misit, ut de ejus manu sacrilegæ consecrationis communionem perciperet, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur.* Erat autem extra gratiam patris solum quia cum illo non consentiebat in hæresi; ergo petebatur ille actus, ut signum consensionis in errorem paternum. Unde subdit Gregorius: *Sed vir Deo deditus, Ariano Episcopo exprobravit, ut debuit; ejusque a se perfidiam dignis increpationibus repulit.* Conabatur ergo illum in suam perfidiam traducere. Addo præterea ibi non fuisse oblatam Hermenigildo Eucharistiam ab hæretico tanquam viaticum seu ut necessariam in articulo mortis, quia tunc non supposebatur Hermenigildus in illo articulo constitutus. Solum ergo fuit illi oblata Eucharistia, ut in Paschate communicaret; nos autem nunc non dicimus propter solam necessitatem communicandi in Paschate et implendi Ecclesiasticum præceptum, posse sumi Eucharistiam ab excommunicato, sed ob necessitatem articulo mortis. Igitur ex vi illius exempli nihil probatur. Regulariter autem

loquendo, verum est, in ministro hæretico majus esse periculum scandali et indecentiæ, et ideo magis esse cavendam communicationem cum illo, quam cum aliis excommunicatis, quod procedit, etiamsi talis hæreticus non sit denunciatus aut declaratus; nihilominus tamen hoc non est per se malum, si illa incommoda, quæ extrinseca sunt, vitentur.

21. *Secundo argumento ex Gratiano respondetur.* — Ad secundum testimonium, præterquam quod illa verba sunt tantum Gratiani, sunt ita generalia, ut etiam sacramentum pœnitentiæ comprehendant; et ideo aliquo modo exponi debent, quo pœnitentia excipiat, et eodem poterit Eucharistia excipi. Intelligenda ergo sunt, quando sine sufficiente necessitate et ratione talia sacramenta ab excommunicato recipiuntur. Dices: ergo nulla est differentia inter hæc sacramenta et baptismum, cum tamen hæc ibi declaratur a Gratiano, ut ab Augustino tradita. Respondetur: ex parte ministrantis est differentia paulo antea constituta, explicando quemdam locum D. Thom., quod baptismus potest interdum ministrari privatim ab hæretico manente in hæresi, sine novo peccato, non vero alia sacramenta. Ex parte vero recipientis potest constitui hæc differentia, quod ad baptismum recipiendum ab infideli, vel hæretico, non oportet expectare extremam necessitatem, aut articulum mortis, sed propter solam penuriam dignioris ministri posset suscipi, præsertim si non esset proxima spes illius; in aliis autem sacramentis, præsertim non ita necessariis, non est extendenda hæc facultas extra necessitatem articuli vel periculi mortis; nam in præsentem inter hæc duo non distinguimus, juxta superius dicta in materia de Pœnitentia, et notat Navarrus, in Manuali, c. 27, num. 272, ex cap. Eos qui, de Sent. excomm., in 6.

22. *Rationi dictæ sententiæ fit satis.* — Ad rationem respondetur primo, illam prohibitionem generalem ministrandi sacramenta non aliter contineri in excommunicatione, quam prohibitionem ministrandi in aliis rebus sacris vel prophanis, et tamen non obstante ea generalitate, ponuntur a Doctoribus illæ exceptiones generales contentæ in illo versiculo: *Utile, lex, humile, res ignorata, necesse,* et prima ac ultima ad nos pertinent; quanta vero debeat esse illa necessitas, prudentum et Doctorum arbitrio relictum est. Unde, si res attente consideretur, etiam exceptio de baptismo non est facta proprio jure, quo censura

introducitur, sed ab Augustino primum facta est, de hæretico, non tam censuram, quam hæresim ejus considerando; inde vero a Doctoribus extensa et intellecta est de quolibet excommunicato. Exceptio etiam de pœnitentia in nullo jure proprie reperitur; nam Concilium Tridentin., ex quo fortius probatur, non condidit circa hoc novum jus, ut supra dicebam, sed explicavit antiquum, quod magis erat usu receptum, quam in ullo canone expressum. Neque Concilium constituit hanc exceptionem ex parte ipsius ministri, sed ex parte ipsius pœnitentis, qui in necessitate potest a quolibet absolvi. Est autem in jure constituta hæc regula, cap. Quod in te, de Pœnitent. et remiss., in illo verbo: *Per quod pœnitentiam morientibus non negamus, viaticum etiam, quod vere pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus, ut nec ipsum pœnitentibus denegetur;* ubi Glossa, verbo *Concedimus*, advertit hæc tria sacramenta semper excipi in quolibet interdicto, scilicet, baptismum parvulorum, et pœnitentiam morientium, in quo viaticum intelligitur, prout hic patet; ergo idem dicendum est de quolibet censura, et de verbis Concilii Tridentini. Ac propterea etiam in cap. penultimo, de Sentent. excomm., dicitur, tempore interdicti non negari corpus Domini decedentibus in pœnitentia. Est ergo hæc sententia valde consentanea juri, et rationi, et saluti animarum magis favorabilis.

23. *Liceatne excommunicato in aliquo casu ob proximi necessitatem illi sacramenta alia ministrare.* — De aliis autem sacramentis facilius est resolutio, quantum ad hoc caput spectat, nam, per se loquendo, illa sacramenta non sunt ita necessaria, et ideo vix aut nunquam potest accidere casus, in quo ob necessitatem suscipientis licitum sit excommunicato vitando illa ministrare. Nam in primis extrema unctio neque est per se medium necessarium, neque constat esse jure divino præceptam, semperque supponit pœnitentiam et absolutionem a peccatis; et ideo, per se loquendo, non conceditur interveniente censura in articulo mortis. Unde in dicto c. Quod in te, de Pœnitent. et remiss., dicitur, tempore interdicti generalis non esse dandam extremam unctionem; ergo nec dari potest, per se loquendo, a ministro excommunicato. Solum potest accidere casus, in quo infirmus sit incapax alterius sacramenti, ut si nullum dedit confessionis signum et omni sensu ac motu privatus est, ideoque neque absolvi, nec com-